

Dosya Analiz / 26

ÇİN'E NASIL BAKMALI?

Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan Haziran sonunda, Japonya'da gerçekleştirilecek G 20 zirvesine katıldıktan sonra Çin Halk Cumhuriyeti'ne resmi bir ziyarette bulunacak.

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Kudret BÜLBÜL'ün konuyla ilgili değerlendirmesini sunuyoruz...

Ne zaman üst düzey bir ziyaret söz konusu olsa Çin medyasını bilemiyorum ama Türkiye'de Çin aleyhine bir gündem söz konusu oluyor. Bu gündemin çoğunluğunu Uygur meselesi oluşturuyor. Uygur meselesine dair medyada yer alanların ne kadarının doğru olduğunu, ne kadarının Batılı yayın organlarının etkisinde geliştiğini, ne kadarının Türkiye-Çin ilişkilerini gölgelemeye yönelik olduğunu bilemiyorum. Ama bütün bu yayınlar Çin'e dair ciddi kafa karışıklığına işaret ediyor. Bu yazımda, riskli bir uğraş, zor bir çaba olsa da, daha geniş bir perspektiften Çin'e nasıl bakılması gerektiğine değineceğim. Çünkü bu kafa karışıklığı ne Türkiye'ye, ne Çin'e, ne de Uygurlara katkı sunuyor. Bütün taraflarda sadece kuşkuları artırıyor.

12-20 Haziran 2019 tarihlerinde, Çin Ankara Büyükelçiliği'nin daveti ve İram organizasyonu ile, bazı düşünce kuruluşları başkanları, akademisyen ve medya temsilcileriyle, yedi kişi Çin'e bir çalışma ziyareti gerçekleştirdik. Çin'de görüşülen önde gelen düşünce kuruluşları, kamu

görevlileriyle Pekin, Şangay, Hangzhou'da düzenlenen sosyal programlardan hareketle edinilen kişisel gözlemlerimi bu çerçevede paylaşacağım.

Genel görünüm: Çin, 1.4 Milyar nüfusuyla dünyanın tek başına %20'sinden fazlasını oluşturuyor. Coğrafi olarak bazı kıtalardan daha büyük bir alana sahip.

Çin'de ilk göze çarpan, gelir dağılımında belirli bir oranı yakaladığı, temel alt yapı sorunlarını büyük oranda çözdüğü şeklinde. Kişi başına düşen 10 bin dolarlık gelir düzeyi gittiğimiz yerlerde fazlasıyla hissediliyor. Yollar, altyapılar, Arabalar, mağazalar, markalarda bu durumu görebiliyorsunuz.

Pekin ve Şangay'da kendinizi pek Çin'e gelmiş gibi hissetmiyorsunuz. Bir Japon ya da bir Batı şehirden çok fazla bir fark göze çarpmıyor. Belki kırsal kesimlerde bu daha fazla hissedilebilir

Bazı ülkelerde sıklıkla karşılaştığımız çarpık kentleşme Çin'de geçtiğimiz yerlerde pek rastlanmıyor.

Bu ülkelerdeki şehrin kalbine hançer gibi saplanan, tarihi dokusunu, kimliğini, iklimini bozan yüksek binalar Çin'de pek göze batmıyor. Geniş yollar, boşluklar, büyük parklar, yüksek ağaçlar, geniş yeşil alanlar, iyi tasarlanmış mimari, yüksek binaların, insanların üzerindeki karabasan etkisini ortadan kaldırıyor.

Yüksek bina olgusu pek çok yerde şehirlerin kimliğini ortadan kaldırırken, mimari, tabiat ve çevreyle uyumlu tasarlandığı için Pekin ve Şangay'da şehre kimlik veriyor.

Nüfusu nedeniyle insan Çin'de, Hindistan gibi yoğun insan kalabalığı bekliyor. Ama pek kalabalık görmüyorsunuz. Sokaklarda karşılaştığınız insan oranı İstanbul'dan daha az. 25 Milyonluk Şangay ile 22 Milyonluk Pekin'in farkı, İstanbul ve Ankara gibi. Biri çok daha küresel bir kent, küresel iletişim ve kültüre entegre, diğeri daha kendi kabuğunda, düzeninde, soğukluğunda ve kuşkuculuğunda...

Çin'de, hızlı ilerlemeden kaynaklanan bir standartlaşma eksikliği de göze çarpıyor. Özellikle hizmet sektöründe çok iyi uygulamaların yanısıra, çok kötü uygulamalarla da karşılaşılabilir.

1. Büyük olma yolunda hızla ilerleyen, dünyanın 2. büyük ekonomisi: Çin halihazırda ABD'den sonra dünyanın 2. büyük ekonomisi. Dünya ekonomisindeki payı 1978'de %1,8 iken, 2017'de %18,7'e yükseldi. 3,12 trilyon dolarla dünyanın en çok döviz rezervine sahip ülkesi. 2018'de %6.6 büyüyen Çin'in, 2050'de dünyada üretilen Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'nın tek başına %20'sine sahip olacağı öngörülüyor. Bu oranı Hindistan'ın izleyeceği, ABD'nin 3. sırada yer alacağı tahmin ediliyor. AB'nin oranının %9'da kalacağı belirtiliyor.

Bu ekonomik gelişmenin toplumsal yaşama da yansdığı ifade ediliyor. Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulduğu 1949'dan dışa açılımın ilan edildiği 1978'e kadar sadece 200 bin Çinli yurt dışı seyahati yapabilmişken, sadece geçen yıl Çin'den yurt dışına 130 milyon seyahat gerçekleşmiş.

Gelişmiş bir maddi/teknolojik medeniyet: Maddi/teknolojik olarak Çin'in oldukça gelişmiş olduğu söylenebilir. Bunu Çin'de gündelik yaşamda gözlemlemek mümkün. Ziyaret ettiğimiz Huawei Araştırma Merkezinde, uzaktan ameliyat, uzaktan tarım, araç kullanımı vb tasarımlar gösteriliyor.

Kaybolan kimlik, kültür, aidiyet ya da Çin tipi modernlik mümkün mü?: Maddi/teknik medeniyet, ulaşılamayacak bir şey değil, Türkiye tecrübesi de gösteriyor ki, bir ülkenin maddi görünümü 10-15 yılda tamamen değişebilir. Önemli olan maddi medeniyeti neyin içerisinden ürettiğiniz, ne kadar kendi kimliğiniz ve kültürünüzle bunu ortaya koyabildiğinizdir. Gelmeden, yeni bir süper güç olarak

doğmakta olan Çin'in kendisi kalarak bunu başarıp başarmayacağı, kendine özgü bir modernlik üretip üretemeyeceği yoksa örnekleri pek çok yerde görüldüğü gibi Batı modernliğine teslim olup olmayacağına dair merakla sahiptim. Ama Çin'in modern yüzünü gösteren mekanlarda öne çıkarılanın sürekli Batı kültürü, Batılı firmalar, tarz, giyim ve modaları olduğunu görünce bu merakım büyük oranda kayboldu. Mağazalarda Çinli görünümlü model resimleri neredeyse yok gibi. Çin bir süper güç olabilir. Ama içine girdiği kültürel sürece bakılırsa, kimlik ve medeniyet açısından Çin kendine özgü bir modernlik üretebilecekmiş gibi görünmüyor. Bu açıdan dünyaya etkisi en fazla yeni bir Japonya kadar olabilir!

ABD'yle Ticaret savaşı?: ABD'nin Çin karşısında 2018'de verdiği dış ticaret açığı 419 milyar dolar. Trump'ın soygun olarak nitelediği bu açık ABD-Çin ticaret savaşının en temel nedeni. Çin'in, sadece ABD ekonomisi karşısında verdiği fazla, Türkiye ekonomisinin yarısından daha çok.

Tüm dünya ABD-Çin ticaret savaşını konuşurken, Görüştüğümüz Çinliler bunu bir savaş olarak nitelenmekten kaçınıyorlar. Daha düşük profilli kavramlarla tanımlamayı tercih ediyorlar. Obama döneminde ABD tarafından önleyici rekabet, Trump döneminde ise kuşatmayla karşı karşıya olduklarını düşünüyorlar. Bu mücadelenin nereye kadar gidebileceği konusunda endişeliler. Adil bir rekabete hazır olduklarını ifade ediyorlar. 800 milyar dolardan fazla ikili ticaret olduğunu, bu nedenle bu ilişkileri bitirecek adımlar atmanın zor olduğunu, Bu çerçevede, Çin-ABD ilişkilerinin, ABD-İran gibi olmayacağını belirtiyorlar.

Çin süper güç mü?: Çinli yetkililer, kendilerini süper güç kavramıyla tanımlamaktan ısrarla kaçınıyorlar. Bu Asya insanına ait bir alçak gönüllülük müdür? Yoksa strateji midir bilemiyorum. Kendilerini bu kavramlarla tanımlamazken, tanımlayıcı fazla bir kavram da kullanmıyorlar. Dünyaya bakışlarını ifade ederken, Rusya da dahil, hiçbir ülkeyle müttefik olmadıklarını, ama partnerlerinin olduğunu belirtiyorlar.

Haftaya devam edelim.

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Kudret BÜLBÜL'ün konuyla ilgili değerlendirmesini sunduk...